

Naast de broedvogels worden op de zes projectboerderijen ook alle nestjongen geringd.

RAS-PROJECT BOERENZWALUW 2017

RAS staat voor Recapturing Adults for Survival: Daarbij wordt getracht terugmeldingen te verzamelen van adulte broedvogels, in ons geval de boerenzwaluw. Hiervoor worden jaarlijks op vaste locaties alle broedvogels gevangen en geringd. Tevens worden biometrische gegevens genoteerd, zoals de vleugellengte, lengte van de staartpennen en het gewicht.

Inleiding

De biometrische gegevens zijn van belang voor het bepalen van de conditie van de broedvogels. Doel van het project is om inzicht te krijgen in overleving, plaatstrouw, leeftijdsopbouw en dispersie. Tevens worden op de vanglocaties alle nesten gevolgd en de jongen geringd. De nestgegevens worden verwerkt in het nestkaarten programma van SOVON waardoor het jaarlijkse broedsucces, de legselgrootte en overleving kunnen worden berekend.

Onze deelname

In 2017 werden in het kader van het RAS-Project adulte boerenzwaluwen gevangen en geringd op de zes boerderijen waar we jaarlijks het project uitvoeren. De deelnemers die we daarvoor veel dank zijn verschuldigd en waar we jaarlijks heel gastvrij worden onthaald zijn

Bijen Weerselo (al deelnemer vanaf 1992) Borgerink Agelo, Kleissen Albergen, Oosterik Saasveld, Ter Keurs in Hertme en Vennegoor Agelo. De bezetting van deze zes boerderijen was totaal van 68 broedparen; een afname van zes broedparen maar wel binnen de marges van de afgelopen jaren. Op alle zes boerderijen werden ook alle nestjongen geringd. Het vangen van de broedvogels doen we in de vroege ochtenduren. Omdat nagenoeg alle broedvogels overnachten in de broedruimte, worden voor zonsopgang hierin de netten opgesteld waarbij de in- en uitvliegopeningen worden afgesloten. Op deze wijze is het gelukt om 127 broedvogels te vangen. Dit komt overeen met 93% van de broedvogels. De man/vrouw verhouding was verdeeld in 65 mannetjes en 62 vrouwtjes.

In de tabel staat behalve het ringjaar en ringplek ook de toenmalige status aangegeven van de 76 terugvangsten in 2017.

Ringstatus	Ringjaar van de teruggevangen boerenzwaluwen in 2017							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Geringd als broedvogel op vanglocatie			1	3	4	11	20	33
Geringd als nestjong op vanglocatie					1	1	1	
Geringd als nestjong op andere locatie		1						
Totaal teruggevangen per ringjaar	0	1	1	3	5	12	21	33

Toelichting

Bijzonder in 2017 is het hoge aantal terugvangsten van geringde broedvogels. Van de 127 gevangen zwaluwen waren 76 exemplaren al in eerdere jaren geringd. Uiteraard waren dit voornamelijk zwaluwen die in 2015

en 2016 als broedvogel waren geringd. Zo werden het afgelopen jaar maar liefst 33 van 53 in 2016 geringde broedvogels teruggevangen. Daarmee komt de overleving van deze zwaluwen uit op ruim 60% en dat is ongekend hoog.

Vooral bij Bernhard Bijen was dit het geval waar van de 18 in 2016 geringde broedvogels in 2016 er 14 werden teruggevangen; een overleving van 78%! Gewoonlijk komt minder dan de helft van deze zwaluwen in het volgende jaar terug op de broedplek.

Naar de oorzaak hiervan is het gissen. Waren de omstandigheden tijdens hun trektocht van en naar hun overwinteringsgebied in Afrika zo gunstig het afgelopen jaar? Totale vliegafstand retourtje minimaal 15.000 km! Of waren de omstandigheden tijdens hun verblijf in Afrika gunstiger als in voorgaande jaren. En in hoeverre speelt toeval hier een rol. Allemaal vragen die niet alleen het veldwerk van dit project zo interessant maken, maar zeker ook de uitwerking van de verzamelde gegevens.

Verder is in de tabel mooi te zien dat zwaluwen doorgaans geen lang leven beschoren is. De broedvogels die per jaargang worden teruggevangen nemen na 2014 snel af. Van de 55 geringde broedvogels in 2012 werden er vijf jaar later slecht 3 teruggevangen. Deze zwaluwen waren bij terugvangst minimaal 6 jaar.

De kans is erg klein dat dit net uitgevlogen jong het volgend jaar weer terugkeert op de geboorteplek

Het nestjong dat in 2010 bij Ter Keurs werd geringd en sindsdien jaarlijks bij Kleissen wordt teruggevangen, won met een leeftijd van 8 jaar met glans de overlevingsprijs van 2017. Verder is het heel opmerkelijk dat van de 473 in 2016 geringde nestjongen, er geen enkel nestjong is teruggevangen. Hieruit blijkt maar weer dat maar zeer weinig nestjongen terugkeren op de geboorteplek.

JAARGANG	2015	2016	2017
Broedparen:	67	74	68
Legbegin 1 ^e legsel gem.	11 mei	16 mei	17 mei
Aantal 1 ^e legsels	64	74	68
Aantal 2 ^e legsels	66	59	56
Uitgevlogen 1 ^e legsel gem.	4,5	4,0	4,1
Uitgevlogen 2 ^e legsel gem.	3,3	3,2	3,2
Uitgevlogen gem. per nest	3,9	3,7	3,7
Uitgevlogen totaal	511	490	484
Uitgevlogen per broedpaar	7,6	6,6	7,1
Nestjongen geringd:	487	473	472

Broedseizoen 2017

De eerste boerenzwaluwen keren jaarlijks eind maart begin april terug op de boerderijen. De eerste zwaluw in 2017 liet zich zien op 31 maart bij Truus en Johan Kleissen. Eén paartje op deze locatie liet er geen gras over groeien. Al op 6 mei werd hier onder het nest op de deel een eischaal gevonden, een zeker teken dat het eerste jong is uitgekomen. De zwaluwen komen in het voorjaar gespreid aan en kunnen nog tot ver in mei op de broedplek arriveren. Gemiddeld lag het legbegin op 17 mei. Eind mei was inmiddels de helft van de broedparen drukdoende met het verzorgen van de jongen.

Voor het eerst sinds jaren was er weer een derde broedsel. Na eerst twee broedsels succesvol te hebben grootgebracht, zat het broedpaar half augustus weer te broeden op het derde legsel.

De weersomstandigheden waren over het algemeen goed voor de zwaluwen waardoor er minder broedsels mislukten. Totaal mislukten veertien broedsels waarvan het merendeel in de eifase. Twee nestjes met jongen kregen te maken met ongenode gasten. Eén hiervan werd verorberd door een steenmarter. Verder zorgde een jagend sperwermantje, die het had voorzien op de net uitgevlogen jonge zwaluwen, voor de nodige commotie in de stal van Bijen. Tijdens één van zijn drieste achtervolgingsacties vloog hij via een klein klpraam de stal binnen. Daarbij zag hij kans om één van de broedvogels te pakken met als gevolg dat ook de jongen van deze zwaluw het niet hebben overleefd.

Een gelukkig toeval was dat de ringer juist op dat moment de nesten in de stal kwam controleren en de jonge sperwer wist te overmeesteren. De schade bleef hierdoor beperkt tot die ene broedvogel. Al met al vlogen 484 jonge boerenzwaluwen uit.

De gevangen jonge sperwer in de stal van Bernhard Bijen die na te zijn geringd enkele kilometers verderop weer werd vrijgelaten.

Trekroute van en naar het overwinteringsgebied

Door onze deelname aan het geolocator project in 2011 en 2012 zijn we veel te weten gekomen over de trekroute die boerenzwaluwen volgen op hun reis van en naar hun overwinteringsgebied in Afrika. Om net als in het vorige verslag een weergave te kunnen geven van de reis – zoals het eerder genoemde nestjong van Ter Keurs inmiddels al acht keer heeft gemaakt – zijn hieronder de reisroute en bijzonderheden weergegeven van een tweede boerenzwaluw uit het geolocator project. Deze zwaluw broedde in de stal van Bernhard Bijen uit Weerselo.

Vertrek naar Afrika

Deze boerenzwaluw - met op zijn rug een minuscule geolocator - verlaat al op 3 september de stal in Weerselo en vertrekt naar het zuiden. Hij had waarschijnlijk inmiddels al twee nestjes met jongen grootgebracht en hiermee was het broedseizoen afgesloten. In Frankrijk stopt hij voor enkele dagen, in een waterrijke omgeving met voldoende voedsel. Vervolgens gaat zijn tocht verder en passeert hij de Middellandse Zee om dan voor enkele dagen een stopover te maken in Noord-Afrika. Na hier op krachten te zijn gekomen begint hij aan de zware tocht over de Sahara om vervolgens van hieruit gelijk door te vliegen naar West-Afrika. Hier stopt hij voor de derde keer voor een aantal dagen, om daarna door te vliegen naar de overwinteringsplek in Congo. Aankomst in Congo op 26 oktober; afstand 7760 km. Hij heeft het met 53 dagen, waarvan hij 30 dagen op drie stopplaatsen verbleef, relatief rustig aangedaan. De gemiddelde verplaatsingssnelheid was daarmee 150 km/dag en op zijn reisdagen overbrugde hij per dag gemiddeld 337 km. Maar dan zijn we er nog niet. Een van de vragen voor dit onderzoek was het gebruik door de zwaluwen van meerdere overwinteringsplekken. Deze zwaluw zorgde voor een antwoord op deze vraag. In eerste instantie bleef hij bijna een maand hangen op de eerste aankomstplek in westelijk Congo waarna hij voor de overige tijd - zo'n 3 maand - verbleef op een tweede plek eveneens in Congo.

Terugreis naar Weerselo

De voorjaarsroute van deze boerenzwaluw is ongeveer dezelfde als de genomen route in het najaar. Hij heeft kennelijk iets meer drukte want hij gaat een stuk sneller. Op 1 maart vertrekt hij vanuit Congo en gaat via een tussenstop naar hetzelfde gebied als tijdens de heenreis in West-Afrika. In dit gebied heeft hij voor een aantal dagen een tweede stop en vervolgens volgt er weer een zware tocht over de Sahara richting Noord-Afrika. Ook hier heeft hij weer op ongeveer dezelfde hoogte als in het voorjaar een tussenstop van een aantal dagen en gaat dan in één ruk door naar de Siemertsteeg in Weerselo. Hier komt hij op 13 april aan en is daarmee redelijk vroeg op de broedplaats. Hij heeft er dan 43 dagen over gedaan; tien dagen sneller dan in het najaar. De totale afstand was 8820 km waarbij zijn gemiddelde verplaatsingssnelheid 205 km/dag was en op de reisdagen legde hij 408 km/dag af.

Hieronder de route en de details van zijn tocht naar het overwinteringsgebied en vervolgens weer terug naar Weerselo

Najaarstrek

- Vertrek uit Weerselo: 3 september
- Aankomst Congo: 26 oktober
- Aantal reisdagen: 23
- Aantal rustdagen: 30
- Totale duur: 53 dagen
- Totale afstand: 7760 km
- Vliegafstand gemiddeld: 150 km/dag
- Vliegafstand op reisdagen: 337 km/dag

Winter:

Deze boerenzwaluw overwinterde op twee plekken in Congo, waar hij in totaal 123 dagen verbleef

Voorjaarstrek:

- Verliet Congo op 1 maart
- Aankomst in Weerselo: 13 april
- Aantal reisdagen: 21
- Aantal rustdagen: 22
- Totale reisduur: 43 dagen
- Totale afstand: 8820 km
- Vliegafstand gemiddeld: 401 km/dag
- Vliegafstand op reisdagen: 205 km /dag

